

Globalizacija, tautiškumas ir tapatybė

VYTAUTAS BIELIAUSKAS

Ižanga

Dabar, paskutinių dešimtmečių bėgyje, yra pasaulyje įvykę didelės permainingos, iš kurių viena yra vadinamoji globalizacija, dėl kurios vyksta žmonių suvienijimas politinėse, ekonominėse ir socialinėse sistemose, siekiant pašalinti šalių sienas ir sudaryti sąlygas dalintis savo talentais, pasiekimais ir ekonomika. Globalizacija dabar yra žodis, naudojamas visur ir kasdien, nors jis neturi griežto apibrėžimo, ir yra palyginti gana naujas. Žodynuose šis terminas pradeda atsirasti tik apie 1980 m. Prie veiksmų, kurie prisidėjo prie globalizacijos priėmimo bei plėtojimo, priklausau naujai išvystytos komunikacijų ir transportacijų technologijos, žmonių kėlimais iš vieno krašto į kitą, tarptautinių rinkų augimas bei plėtimasis, ir kai kurių didžiųjų kalbų išsišakojimas. Ekonominėje plotmėje yra siekiama suvienyti visas rinkas ir padaryti visą pasaulį viena bendra rinka. Kalbų srityje visos technologijos terminologijoje anglų kalba yra tapusi pagrindine elektroninėje komunikacijoje. Neseniai išleista *Universitas Vytauti Magni* žurnale (2004, 88, 5) prof. Kęstutis Pukelis, svarstydamas įvairių kalbų naudojimą, galvoja, kad „ateityje bus viena tauta, vardu žmonija“, o VDU filosofijos katedros vedėjas prof. Leonidas Donskis pastebi, kad „anglų kalba yra tapusi vienišąja kalba, be kurios neįmanoma tarptautinis intelektualinis gyvenimas? Globalizacija yra palietusi visą žmoniją ir mus visus: ir Lietuvoje, ir užsienyje. Nėra abejonės, kad šis procesas yra labai svarbus, tiesiog nesustabdomas, dėl to verta mums jį paanalizuoti ir, nustatius jo teigiamas bei neigiamas savybes, mėginti rasti vietą savo tautai ir sau šiame besivienijančiame pasaulyje.“

Globalizacijos formos

Žvelgiant į žmonijos istoriją, galima rasti pasakojimų apie jos pradžią iš vieno tėvų ir gyvenimą, kaip viena tauta. Pagal Senąjį Testamentą „Žemė tuomet turėjo vieną kalbą ir vienokius žodžius“ (Pr. 11, 1). Bet, didelių ambicijų vedami, šie žmonės nutarė statyti miestą su bokštu, kurio viršūnė pasiektų dangų ir Dievą. Dievui šitai nepatiko. Jis leido jiems sumaišyti savo kalbą, kad vienas kito nesuprastų. Ir taip jie, liovęsi statyti miestą ir bokštą, išsisklaidė po visą pasaulį. Tas bokštas, buvo pramintas Babeliu, nes tenai buvo sumaišyta visos žemės kalba“ (Pr. 11, 9). Ir taip pagal šiuos pasakojimus, atsirado šalys, įvairūs kraštai ir įvairūs žmonės, kurie jungėsi į atskiras grupes ir vieni nuo kitų atsiribojo. Nežiūrint, šimtmečių bėgyje žmonija vis rodė norą susivienyti, susijungti ir grįžti lyg į tą prieš babiloninę tautą, bet tai niekuomet nepasisekė.

Jėga

Bene anksčiausi susivienijimo

metodai buvo pagrįsti paprastu jėgos naudojimu, siekiant priversti skirtingą žmonių grupę priimti pavaldumą galingiesiems ir tapti, tarsi, pavergę tautos dalimi. Šiuos metodus naudojo ir Babilonas, ir Egiptas, ir graikai, ir romėnai. Militarinius metodus naudojo vėliau ir viduramžių karaliai bei kunigaikščiai, naudojo juos ir krikščionys, norėdami vieni kitiems savo pažūras pimesti. Jėga buvo pavergiamos tautos, ir jėga jos dėl išsilavinimo kovojo; pasauliniai karai taip pat daug žalos žmonijai darė; kai kurios tautos buvo nugalėtos, pavergtos, bet suvienyti jų niekas nepajėgė.

Taip kilo ir griuvo galybės: griuvo carų karalystės ir Hitleiro režimas; griuvo ir Otomano imperija, griuvo ir labai išsiplėtusi Sovietų Sąjunga, kuri net savo himne sakė, kad „pasauli visą užvaldysim“. Nepaisant, jog istorija aiškiai rodo, kad jėga ir pavergimu žmonijos suvienyti niekuomet nepasisekė, vis dėlto ir šiandien mes gyvename kare, kuriuo vieni nori kitus terorą valdyti, o kiti nori tą terorą sunaikinti bet rezultatai nieko gero nerodo. Karinė globalizacija niekuomet pasaulio nesuvienijo. Tiesiog su malonumu galėjome neseniai stebėti olimpinę žaidimų atidarymo ceremoniją Atėnuose. Buvo susirinkę per 202 tautų atstovai ir visi buvo su entuziazmu priimti, kaip lygūs, garbingi žmonės, atvykę sporto varžyboms.

Komunikacija

Šalia kovų ir jėgos vartojimo, žmonija jau nuo senų laikų yra mėginusi rasti bendrą kalbą ekonominėse srityse, ir tai, atrodė, jau per šimtmečius duodavo neblogų rezultatų. Bet, deja, ir čia valstybės, kuriam laikui susitarė, kartais pasijusdavo nekantrios ir pradėdavo sau laimėjimų prievarta ieškoti, kas vėl vedavo prie nesutarimų.

Per paskutinius dešimtmečius pasaulyje vyksta elektronikos revoliucija, kuri yra pralaužusi valstybių sienas ir pradėjusi jungti pasaulį į žmonijos vienetą. Tai yra naujosios globalizacijos proceso padariniai. Anksciau tik didžiosios valstybės su svaria ekonomika vienišai, naudodamos internetą, bet dabar viskas keičiasi. Pagal turimas statistikas, 2002 m. interneto naudojimas padidėjo 132 milijonais ir tuo būdu visų naudojančių skaičius pasiekė 620 milijonų. Apskritai, manoma, kad internete esanti informacija yra 17 kartų didesnė, negu visų spausdintųjų skaičius, esąs JAV Kongreso bibliotekoje. Ir šitai auga kiekvieną dieną, dedant maždaug vienos, akademinio tyrinėjimo bibliotekos, turinį. Pagal A. T. Kearney/Foreign Policy Globalization Index“ JAV elektroninėje komunikacijoje yra pasiekusi septintą vietą pasaulyje, kai tuo tarpu Airija, Šveicarija, Austrija, Suomija, Olandija ir Danija užima pirmas šešias vietas.

Dr. Vytautas Bieliauskas.

Ryšiams telefonu 2002 metais pasaulyje buvo sunaudotos 135 mln. minučių, arba daugiau kaip 21 min. kiekvienam žmogui šioje planetoje per metus. Naujai besivystantys kraštai, kaip P. Afrika, Timor, Afganistanas ir kt. labai pagerino ryšius, naudodamiesi bevielais telefonais; tas pat galima sakyti apie buvusias sovietų pavergtas respublikas, kuriose bevielės telefonas yra labai išsiplėtęs ir net pigesnis, negu vėlinis, kurio užlaikymas kainuoja daugiau. Kompiuteriais ir internetu galima komunkuoti įvairiomis kalbomis; jau yra kompiuterių, kurie gali automatiškai išversti tekstus iš vienos į kitą didžiąją kalbą, taip, kad naudotojai gali komunkuoti su kita kalbą naudojančiu, patys tos kalbos net nemokėdami. Neseniai, naudodamasis kompiuteriu, parašiau tekstą ir per klaidą paspaudęs kažkokią komandą, gavau užklausimą anglų kalba: „ar nori šį tekstą persiųsti japonų kalba?“. Tai tiesiog nuostabus dalykas. Manoma, kad netrukus kompiuteriai galės tekstus perduoti 60-čia kalbų.

Tai yra keli pavyzdžiai technologinės globalizacijos, pavyzdžiai, bet, manau, jų pakanka susidaryti išpušį pasiekimų ir pažangos šioje srityje.

Prekyba

Komunikacijos globalizacija tiesiogiai veikia ir mokslo ir žinių globalizaciją. Pasaulio ekonomika, rinkos ir prekyba yra tapusi labai paprastais susirūšimais, kurie galimi visame pasaulyje sekundžių greičiu. Dabar visas pasaulis yra tapęs vienu rinku, kurioje daiktai, patarnavimai, kapitalas bei darbas jėga yra dalijami ir keičiami visur. Nėra abejonės, kad globalizacija gali duoti neapsakomai didelę naudą daugeliui kraštų ir žmonių. Bet ar tas „naudos didumas“ atneša teigiamus, ar neigiamus, rezultatus, yra klausimas, kurį mėginu atsakyti vėliau. Pirmiausia, šio proceso deka, dabar vyksta masinis augimas ir didėjantis efektyvumas ekonomikoje. Šio augimo panaudojimu ekonominis plėtimasis įjungia vis daugiau kraštų, kurie šiaip būtų likę nuošalyje. Su augančia ekonomika yra atidaromos valstybių sienos, kas palengvina prekių ir darbo jėgos pasikeitimą. Tuo būdu daugiau žmonių randa darbą ir daugiau prekių

randa pareikalavimą. Bene geriausiai organizuota dalintis globalizacijos procesu yra Europos Sąjunga, kuri ne tik stipriai pakėlė ekonominę gerovę visuose to žemyno kraštuose, bet taip pat suvienijo juose politines, teises ir socialines sistemas, įvesdama visiems bendrą valiutą – euro ir taip pat net sudarydama tarptautinį visos Europos Parlamentą. Dabar ten galima keliauti iš krašto į kraštą norint susirasti darbą, progą tęsti savo studijas ir dalyvauti kultūrinuose renginiuose.

Kituose žemynuose taip pat labai aktyviai reiškiasi globalizacijos procesas. JAV yra tapusi daug tampašniu ekonominiu vienetu, negu tai buvo prieš 20 m. Moderniosios komunikacijos priemonėmis galima tartis, planuoti, prekes gaminti ir jas į rinkas pristatyti. Darbo rinka ir čia yra stipriai padidėjusi. Ir į čia atvyksta – legaliai ar nelegaliai – darbininkai iš įvairių šalių, ypač P. Amerikos, kurie ne tik su darbu randa, bet taip pat padeda pakilti viso krašto ekonominiui aktyvumui. Įdomus yra taip pat taip vadinamas „outsourcing“ („išskirstymas“), kurio užlaikymas kainuoja daugiau. Kompiuteriais ir internetu galima komunkuoti įvairiomis kalbomis; jau yra kompiuterių, kurie gali automatiškai išversti tekstus iš vienos į kitą didžiąją kalbą, taip, kad naudotojai gali komunkuoti su kita kalbą naudojančiu, patys tos kalbos net nemokėdami. Neseniai, naudodamasis kompiuteriu, parašiau tekstą ir per klaidą paspaudęs kažkokią komandą, gavau užklausimą anglų kalba: „ar nori šį tekstą persiųsti japonų kalba?“. Tai tiesiog nuostabus dalykas. Manoma, kad netrukus kompiuteriai galės tekstus perduoti 60-čia kalbų.

Tai yra keli pavyzdžiai technologinės globalizacijos, pavyzdžiai, bet, manau, jų pakanka susidaryti išpušį pasiekimų ir pažangos šioje srityje.

Problemos

Nepaisant teigiamų globalizacijos rezultatų, negalima nepastebėti taip pat nemažų problemų, kurios atėjo su šiuo procesu. Bene viena dažniausiai pasitaikanti apraiška, suriša su globalizacija, yra tai, kad šis procesas tik remiasi technologija, ekonomika ir komunikacija. Jis nėra surištas nei su bet ko-

miomis aukštesnėmis vertybėmis, nei su morale. Dėl to reikia stebėtis, matant, kad visuose, globalizacijos palietuose, kraštuose vyksta korupcija: suktybės, vagystės, išnaudojimas ir neretai žmogaus teisių laužymas. Globalizacija domisi technologija, bet neskiria dėmesio kultūrai ir jos vertybėms. Tereikia tik pažvelgti į taip stipriai globalizacijos paveiktas JAV. Per keletą paskutinių metų prasidėjo išskirti viešumon masinės suktybės, kaip tai įvyko su Enron, Tyson, Stanley Morgan, Halliburton ir kt. firmomis. Be šių didžiųjų skandų, galima rasti mažesnių, įvykusių ar vykstančių kiekvienoje valstijoje ir kiekviename mieste. Technologija sąžinės neturi, bet tenka apgailestauti, kai matome, kad kai kurie, ja besinaudojantys, taip pat jos neturi. Laura Folding *Newsweek*, 2003, Nov. 30) rašydama apie globalizaciją, sakė: „globalizacija turi labai didelius gerus ir blogus rezultatus. Sprendimas dėl jos gerumo ar blogumo priklauso nuo jūsų vertybių (sistemos)“.

Vertybės, kultūra, žmogaus teisių gerbimas priklauso ne nuo technologijos, bet nuo tautų ir individų, kuriuose visa tai formuojasi. Globalizacijos procesas, paliktas vienas sau, galės suniveliuoti kultūras, sunaikinti tautas, ypač mažas, ir padaryti „žmonijos tautą, kuri gal ir kalbės viena kalba, bet ji bus bespalvė, amorali ir antihumaniška. Tokiai tautai beliks laukti vėl Babelio bokšto nesutarimų, kad žmonės išsisklaidę galėtų susirasti savo vertybes ir savo tapatybę.“

Tautiškumas

K. J. Čeginskas, norėdamas rasti „apibrėžiančią tautą, pasakyje *Lietuviškoje Enciklopedijoje* (9964, 30, 427–432) šiam tikslui 5 puslapius ir iš esmės griežto apibrėžimo nesurado. Dažnai vartojami žodžiai: tauta, tautiškumas, tautybė, tautinė samonė ir t. t., atrodo, reiškia tą patį. Iš esmės tauta yra „žmonių grupė, siejama bendro krašto, dvasinės giminytės ir vienos idėjos bei siekimų“. Arba: „kilme, tradicija, kalba, bendro likimo susieta žmonių bendruomenė su būdinga dvasia“. St. Šalkauskis galvoja, kad tautą galima įsivaizduoti, neturint nei teritorijos, nei valstybės, ir net savo kalbos, bet vis dėlto jis manė, kad negali būti tautos be šokių tokių, lygiai, ar šiaurės, sutelktinės individualybės, kuri išskiriamai ją charakterizuoja. Iš tiesų yra labai sunku įsivaizduoti tautą be savos teritorijos ir be savos kalbos. Toks vienetas galėtų būti tautos dalis, gyvenanti kur nors svetur, vis dėlto jai reikėtų turėti kokį nors ryšį, istorinį ar dabartinį, su tautos kamieniu, gyvenančiu savo krašte. Kiekvienai atveju, pagrindiniai tautos bruožai įjungia savo bendruomenę, savo bendrą kalbą, bendrus papročius, bendrą istoriją ir savo kultūrą. Pasaulio žmonija susideda iš įvairių tautų, kurios turi daug panašumų, bet kurių kiekviena yra tarsi individualūs deimantai, radę sau vietą

didžiajame pasaulio rutulyje. Tauta turi savo vertybes, savo gyvenimo taisykles ir tarpusavio bendradarbiavimo nuostatus. Jaunimas augdamas išmoksta iš savo tautos tradicijų ir vertybių dorovės principus, artimo meilės svarbą, savo paties vertę ir teisę laisvei, pagarbai. Be abejonės, normalus žmogus, mylėdamas savo tautą, išvysto pagarbą kitų tautų žmonėms, išmoksta dalintis su kitais savo idėjomis. Būtinai priimti, kad kitos tautos turi savo kultūras, kurios irgi yra vertingos ir iš kurių galima mokytis ir jų dvasinėmis vertybėmis gerėtis.

Tautiškumas ir globalizacija

O kaip su tautiškumu ir globalizacija? Globalizacija tautiškumo atžvilgiu yra neutrali, o gal tuo net nesuinteresuota. Kaip jau esame minėję, globalizacijoje ieškoma vienos kalbos arba net bekalbinės komunikacijos. Kad geriau ir lengviau komunkuoti, visi privalo išmokti terminus, kurie daugiausia yra angliški. Geresniam susivienijimui reikia naudotis bendrai priimtomis politinėmis ar ekonominėmis sistemomis. Dabar, globalizacijos paskatinti, visi jaunesnieji žmonės yra priversti išmokti bent vieną svetimą kalbą, kuri, be abejo, priklausys vienai didžiųjų kalbų. Ekonominiais pasiekimams pasiekti bus svarbiau naudoti, sakysim, anglų kalbą, paliekant lietuvių kalbą nuošaliai. Paskendus interneto masinėje informacijoje, gali neatsirasti laiko nei savo istorijai, nei savo kalbai, nei savo vertybėms domėtis. Kaip tada bus galima išlaikyti tautišką individualybę? Ar iš vis bus tai galima, o gal mažosios tautos išnyks globalizmo niveliacijos burbulė? Kaip matėme, šiuo klausimu jau yra gana stipriai domimasi Lietuvoje, šis klausimas yra vertas ir mūsų dėmesio.

Tautiškumui reikia augti

Tauta, tautybė bei tautiškumas yra įgimtos vertybės, bet jos negali pasilikti tik kaip DNA charakteristika: joms reikia augti, plėstis ir tvirtėti kiekviename individe. Savo krašte tautiškumą išlaikyti ir praplėsti turėtų būti lengva, bet ir ten tautybės išlaikymas turi būti surištas su samoningomis pastangomis tai daryti. Tautiškumas nėra tik procesas; jis yra žmogaus tapatybės ženklas: jis yra vertybė, kuri reikalauja gerbti ir puoselėti. Nereikia užmiršti, kad Lietuva buvo okupuota beveik 50 m., kad okupacija padarė ir paliko stiprią įtaką lietuvių tautiniam identitetui. Sovietai fizine ir psichologine jėga vertė žmones pakeisti savo tautiškumą iš lietuviško į sovietišką. Ten nuo mažens buvo mokoma rusų kalba, rusiški – komunistiški papročiai ir duodamas specialus pripažinimas tiems, kurie vykdė persiorientavimą į „sovietišką lietuvių“ [Ivestas net „sovietinio žmogaus“ terminas, kurio tikslas buvo pakeisti visų ten gyvenančių tautinę tapatybę į naujai kuriamos „sovietų tau-

tos“ tapatybę. Lietuvių kalba merdėjo ir lietuviška kultūra buvo sąmoningai performuojama. Žinoma, krašte vis tebebuvo pasipriešinimas prieš tokią „sovietinę globalizaciją“, ir to priešinimosi deka lietuviškas tautiškumas negalėjo būti sunaikintas. Bet jis smarkiai nukentėjo. Lietuvai atstatičius nepriklausomybę, prasidėjo tautinis atgimimas, bet jis greitai pateko į antrą vietą, nes visiems buvo labai svarbus ekonominis ir socialinis atgimimas, kurie vyko gana sunkiai. Ir taip, vykstant kovai už būvį, nebuvo teikiama reikiamo dėmesio į tautinio sąmoningumo ir tautinės savivargos stiprinimą. Tuo pačiu metu pasaulyje vykstantis globalizmo procesas palietė gana stipriai ten žmones, ieškančius savo gyvenimo standarto pakėlimo. Negalėdami susirasti tinkamų pragyvenimo sąlygų savo krašte, daugelis ėmė jų ieškoti užsienyje. Prasidėjo emigracija, su kuria taip pat vyko „smegenų nutekėjimas“, kai gabūs, gerai išsilavinę žmonės dideliais skaičiais pradėjo vykti svetur. Ir šis procesas padidės daug labiau dabar, kai Lietuva tapo ES nare.

Atrodo, negalima laukti, kad šis emigracijos procesas ateityje sumažėtų. Bet vis dėlto, mano nuomone, reiktų dėti sistemingas pastangas suradimui būdų savo tautiškumui išlaikyti. Garsumas Pablo Casal yra pasakęs, kad „Savo šalį mylėti yra natūralus dalykas. Bet kodėl ta meilė turi sustoti prie sienų?“ Savo šalį galima mylėti ir užsienyje gyvenant; joje savo šaknis ir savo kultūrinis pagrindus galima atrasti, net ir jos kalbos nemokant. Žinoma, kalba yra labai svarbus dalykas savo tautiškumo išlaikymui, bet jai išmokti ir naudoti reikalauja sąmoningų pastangų.

Atėjo laikas Lietuvoje įvesti gerai paruoštas programas tautiniam sąmoningumui skiepyti. Reikia būtina sustiprinti lietuvių kalbos mokymą ir jos žinojimą. Labai naudinga svetimų kalbų mokytis, bet niekas jų gerai neįšimk, jei jis savo kalbos gerai nežino. Savo kalbą gerai žinant, ir svetimas kalbas yra lengviau išmokti. Reikia paruošti Lietuvos istorijos vadovėlius, pagrįstus tikrais istoriniais faktais, o ne pusiau išgalvotomis svajonėmis apie mūsų tėvynės garbingą praeitį, apie mūsų galingus karalius, kunigaikščius ir valdovus. Jaunimui reikia pavyzdžių, reikia herojų.

Nukelta į 3 psl.

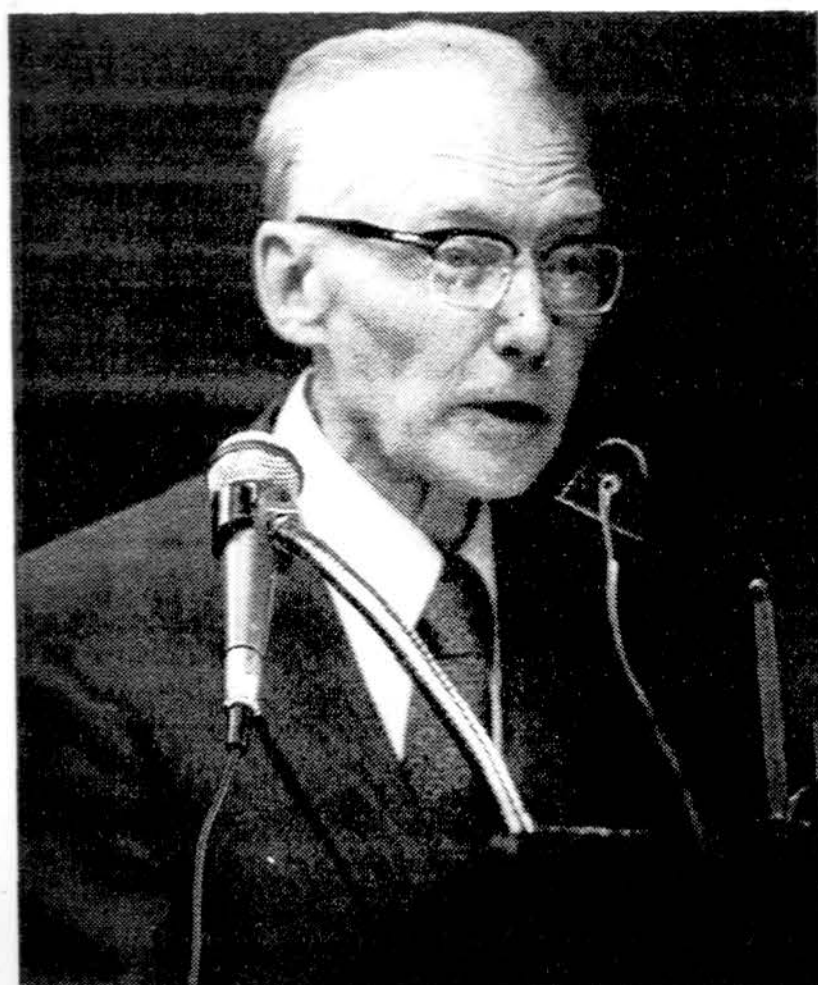
TURINYS

Ar lietuvių tautinei tapatybei gresia išnykimas.

Alfonsius Tyruoliui 95-eri! Iš operų pasaulio išskrido „Butterfly“

Pokalbis su dr. S. Gaiziūnu apie prof. Kazį Pakštą.

Ukmergėje liepos mėnesį buvo „akmens amžius“.

Alfonsas Šešplaukis Tyruolis

Kaip greitai, kaip greitai...

Kai žmogų pažįsti kone visą savo gyvenimą, kai jį nuolat matai savo aplinkoje — renginiuose, suvažiavimuose, simpoziumuose, net įvairiose vasaros išvykose — apie jo metų naštą, pamažu besikraunantį ant pečių ir nejuokiamis paliekantį savo ženklus, nepagalvoji. Kol staiga kažkas pasako: jam jau 95-eri!

Vienas tokių yra Alfonsas Šešplaukis, geriau visiems žinomas Alfonsas Tyruolis slapyvardžiu. Jį pažįstame nuo 1949 m., kai atvyko iš pabėgėlių stovyklos Vokietijoje ir apsigyveno Čikagoje. Nors vėliau keleriems metams persikėlė į New Yorką, bet vėl grįžo Čikagon, kur ir dabar tebegyvena.

Ramus, truputį linktelėjęs, žilstelėjusiais, kiek praretėjusiais plaukais (bet jis, rodos, visuomet toks buvo!), maloniai

besišypsantis kiekvienam sutiktam tautiečiui, Alfonsas Tyruolis už to „kuklaus fasado“ slepia nuostabių sielos lobių. Jis ir pedagogas, ir lingvistas, rašytojas, recenzentas, poetas, vertėjas, antologijų sudarytojas... Alfonsas (Šešplaukis) Tyruolis pavardę puošia net 23 knygų viršelius (kai kurios knygos susilaukė daugiau negu vienos laidos!). O tai jau nemažas vieno žmogaus pasiekimas, nors ir per 95-erius gyvenimo metus.

Beje, pati vėliausia knyga — eilėraščių rinkinys *Rudenio saulė* — išleista 2003 metais. Ir tai geriausias įrodymas, kad žmogaus — kūrėjo — sielos niekuomet neįstengia palenkti metų naštą.

Alfonsas (Šešplaukis) Tyruolis gimė 1909 m. rugsėjo 10 d. Linkuvoje, Šiaulių apskr. Baisės pradžios mokyklą bei gim-

naziją, Vytauto Didžiojo universitete Kaune studijavo germanistiką ir lituanistiką. Studijų tikslais taip pat lankėsi Vokietijoje, Šveicarijoje, Čekoslovakijoje, o 1944 metais, kaip ir daugelis lietuvių šviesuolių, nuo artėjančios antrosios bolševikų okupacijos pasitraukė į Austriją.

Tačiau A. Tyruolis siela stiebėsi mokslą, kaip augalas į šviesą: germanistikos ir anglistikos studijas tęsė Innsbruck universitete, kur apgynė disertaciją „J. G. Herder und die baltischen Voelker“ ir gavo filosofijos daktaro laipsnį.

Atvykęs 1949 m. į Čikagą, 1951-aisiais persikėlė į New Yorką, kur ne tik dėstė St. Francis kolegijoje, bet kartu gilino literatūros ir lingvistikos studijas Columbia universitete. Jo pastangų dėka Columbia universitete buvo įvesta lietuvių kalba, kurią jis ten dėstė nuo 1952 m.

Tačiau A. Tyruolis visą savo gyvenimą yra pašventęs literatūrai. Jis ne tik literatūrą studijavo, į ją gilinosi, nagrinė-

jo, bet ir pats sukurė nemažą įnašą į lietuvių literatūros aruodą. Pradėjęs spaudoje bendradarbiauti nuo 1923 m., spausdino eilėraščius, noveles, recenzijas, apsakymėlius vaikams. Rašė periodiniuose ir neperiodiniuose leidiniuose, bendradarbiavo daugelyje laikraščių ir žurnalų, dar gyvendamas Lietuvoje, vėliau — Vokietijoje, o taip pat, atvykęs į Ameriką. Lietuvoje buvo išleistas A. Tyruolio eilėraščių rinkinys *Pavasario saulė* (1935 m.). Vėliau pasirodė kiti eilėraščių rinkiniai jau svetur: *Kelionė* (1950), *Laukų liepsnos* (1953), *Sacra via* (1961), *Metų vingiai* (1963, 1993), *Diemedžio paukštelis* (1974), *Šiapus ir anapus saulės* (1989), *Rudenio saulė* (2003).

Išleisti šie A. Tyruolio poezijos vertimai: *Goethe. Gyvenimas ir rinktinė poezija* (1932, 1999), *Schiller. Giesmė apie varpą* (1936), *Aušros žvaigždė* (1954), *Eliot. Pelenų diena* (1957), *Shakespeare. Sonetai* (1964), *Dante. Naujasis gyvenimas* (1966), *Schondoch. Lietuvos karaliaus krikštas* (1976, 1991), *Novalis. Himnai naktiai* (1979), *Aukso*

lyra (1990, 1992), *Schiller. Baladės* (1993), *Tagore. Paklydę paukščiai* (1998, 1999).

O štai gražus sąrašas A. Tyruolio paruoštų antologijų: *Marijos žiedai* (1933), *Marijos žemė* (1958), *Nemarioji žemė* (1970, 1992), *Žvaigždžių sonatos* (1981, 1997), *Vainikas, kryžius, lelija* (1984).

Simboliška, kad pirmasis A. Tyruolio eilėraščių rinkinys pavadintas *Pavasario saulė*, o vėliausias — *Rudenio saulė*. Nors autorius tvirtina, kad tai tarytum jo kūrybos užsklanda ir daugiau eilėraščių nebekuršias, bet norime tikėti, kad taip neatsitiks.

Sveikiname Alfonsą Tyruolį su 95-uoju gimtadieniu (kurį iš esmės šventė vakar — rugsėjo 10), linkime jam dar daug ku-

rybingų, sveikų ir šviesių metų. Tarp „pavasario ir rudens saulės“ juk dar yra ir vasara, ir žiema, tad mūsų iškilusis Poetas, taip pamėgęs saulės, religinius, tėvynės meilės, laisvės motyvus, dar gali praturtinti lietuvių literatūrą savo kūryba. Ilgiausių metų!

D.B.

Alfonsas Tyruolis

VĖLYVOJI ROŽĖ

Kai rudens lietingą, šurpią dieną Nebetikiu, kad dar žydėtų rožė (Taip vasara išlepiu ne vieną, ir tikim, kad tik vasarą jos gožia),

Randu ją žydinčią, o sunkūs dangūs Lyg stebis, kaip ji rodytis išdriso. Lietaus lašai jai sidabru nusena, Balti lapeliai tartum sniegės tvška.

Žavioji drauge astrų, orchidėjų, Kurios budės jau su vaškinėmis žvakėmis, Vėlyva viltimi tu suzydėjai Tam, kurs jau vasarai sudiev pasakė.

Šiapus ir anapus saulės,
Chicago, 1989.

AKIS UŽBŪRĖ GROŽIS

Akis užbūrė grožis, saulės duotas, Kai su šviesiu pavasariu žydėjo: Ziedai pabiro takuose ir soduose, Gėlės bėgo žiurkėnų saulėje be vėjo.

Kartojau šviesią, ilgesingą maldą Pavasario žiedais nupiltai šventei Už skaisčią rožę, kuri žiedus gvaldo, Kad būtų skirta saulėj jai gyventi

Ligi rudens, gal lig žiemos baltosios. Bet man graudus tik atminimas lieka Ir nuolatos jį širdyje nešiosiuos.

Ir čia lapai man take pabirę: Čia grožio amžino nerasi niekad, Su jojo ilgesiu ir rožė mirė...

LIETUVOS LAISVĖS RYTAS

Vytautui Landsbergiui

Sveika, laisva Kovo Vienuoliktoji, Išaušusi po siaubo ir pavojų! Vasario tu šešioliktoji sese, Kurios liks žaros amžiais neužgesę.

Sveiki jūs, laisvės vėliavos nešėjai, Pro penkdešimtmečio angas praėjė! Jus vedė tas, kuris ryžtingai žengė Į laisvės rytą, debesims jį dengiant.

Garbė Jums, naujo atgimimo Vade, Kai laisvėn veržėsi tauta beždė,

Kai išmaniai šventas jos teises gynė Prieš tuos, kurie grėsmingai jas pamynė.

Dekoki, laisvėn išvestoji tauta, Už ją, herojišką ryžtą išgautą, Ir tiems, kurie gyvybę dejo Prie TV bokšto, smurtą nugaleję.

Vel į tautų gretas įstojus, Nesyk nuginėjus grėsmės pavojus, Ramybės, šviesesnių dienų panūdus, Vaikams tu savo sėk gerovės grūdus.

Atminę praeities žaizdas skaudžiasias Ir sielvartą, kurio širdy dar rasis, Mes tikime, kad po šurpių verpetų Aukščiausias siųs tau ir palaimos metų.

Rudenio saulė, Čikaga, 2003

MERGELE MARIJA VIDUDIENI

Paul Claudel

Vidudienis. Matau — bažnyčia atvira. Užeit turiu. Ne melstis, Jėzaus Kristaus Motin, aš čia įeinu.

Aš nieko neturiu aukoti nei prašyt. Aš tik einu jus, Motin, pamatyti.

Jus pamatyti, iš laimės verk, žinot tikiai, Kad jūsų aš sūnus, kad esat jūs čionai.

Tik valandelei, kai nurimsta visa kas. Vidudienis! Tik būti su jumis, Marija, ten kur esat jūs.

Ir nekalbėt, tikiai giedot, nes per pilna širdis, Kaip strazdenos, kuri staigia giesmė pragys.

Del to, kad esat jūs graži, kad esat jūs nesutepta, Jūs moteris malonėje iš naujo sukurta.

Jūs sukurta pirmą kartą garbėje, baigminėje šviesoje, Išėjusi iš Dievo rytmety jo spindesio darnoje.

Kaip Jėzaus Kristaus Motina neišsakyti neliesta, Jūs to, kuris jūs viltis, jūs vaisius, jūs rankose tiesa.

Del to, kad esat moteris ir Rojus, užmirštas senajam gražume, Del to, kad esat Marija, del to, kad esat vien, kad esat amžinai, Kaip, Motin Jėzaus Kristaus, nedėkoti man!

Aušros žvaigždė, Roma, 1954

RANKA, PASIRAŠIUSI RAŠTĄ

Dylan Thomas

Griovė miestą ranka, pasirašiusi raštą, Dusino pirštai penki, suvereniški,

Sėjo dvigubą mirtį, perskėlė kraštą, Žudė karalių karaliai penki.

Galinga ranka į tą petį taikė, Kurs palinkęs, kalkes traukė pirėtus; Žąsies plunksna žudymus baigė, O žudymai ir žodžius.

Ranka, pasirašiusi sutartį, blogi Sėjo skėriais, ligom ir badų; Galinga ranka, kuri valdo žmogų Greitom parašytu vardu.

Karaliai penki numirusius skaito, Tik nesaldo žaidžų ir neglosto kaktos; Ranka valdo gailėstį kaip dangų patį, Ir ašaros neplūs iš jos.

Aukso lyra, Chicago, 1990

MIREŠ ASTRONOMAS

Francis Thompson

Žvaigždžių mylėtojai, į jį siūsi Išėję — ko gi nūn žvalgaisi? Tau prasiverus aukso sodą, Žvaigždžių valdovė pasirodo. Ant antakių delfia lenktų jai Septynios žvaigždės spinduliavo, Septynios šviesos už kančias jos. Ji kaip tavo paukščių takas Vien liustru skaisčių dega. Astronome, ką sakei tu? Kai ten įėjį pamatei tu? Teleskopą kai paleidai, Pamatei Gražiausią Žvaigždę.

Aušros žvaigždė, Roma, 1954

Iš operų pasaulio išskrido „Butterfly“

PETRAS PALYS

Iš Japonijos operos sąjungos suzinota, kad į pasaulines operų erdves aukštai iškilusi, pačiame pajūgume, išgyvenusi vos 51-ius metus, į Amžinybę iškelia operos dainininkė, soprana Yoko Watanabe.

Yoko kelias į operos sceną buvo įvairus ir su nemažai vingių. Ankstyvoje vaikystėje pradėjo mokytis japonišką šokių, o gretimai ir baletą. Tačiau, sulaukusi 6 metų, su šokio studijomis turėjo atsistiegti. Jos šokių mokytoja pasakė, kad tapti profesionalia baletu šokėja jokios vilties nėra, nes ji esanti per aukšta, ir jos pečiai per platus. Atsisveikinusi su šokiu ir nusilpuosiusi ašarotą veidą, sėda prie fortepijono. Puikiai sekasi. Po kelių metų „bičiulystės“ su fortepijonu, ją jau, kaip pianistę, įvairiose koncertinėse salėse, lydi gausūs klausytojų plojimai. Žino turinti neblogą balsą. Ji dar tokia jauna — tik 18 metų. Žavisi opera. Slapta pasvajoja ir apie operos sceną.

Yoko Watanabe gyvenimas iš pagrindų pasikeičia, ji pirmą kartą pamąčiusi Puccini operos „Madam Butterfly“ pastatymą. „Aš staiga pajutau troškimą tapti operos dainininke“, — 1988 m. prisipažino *New York Times* dienraštis. Uždangai nusileidus, ji nuskubėjusi į užkulisį ir, susitikusi su toje operoje

Yoko Watanabe

Cio-Cio-San vaidmenį atlikusia Kuniko Kozono, maldavusi, kad ji taptų Yoko dainavimo mokytoja. K. Kozono sutiko. Tesėsi intensyvi dainavimo studijos. 1976 m. vokalo konkurse laimėta pirmoji vieta. Tolimesnės balso studijos Yoko atvedė į Milan „La Scala“ (Italija).

Vienas po kito laimėjimai vokalo konkursuose, jai praverė duris ir į operos teatrus. 1978 m. Trevis teatre (Italija) Yoko debiutuoja Leoncavallo operoje „Pagliacci“, atlikdama Nedda vaidmenį. 1985 metais ji jau La Scala operos teatre. Ten Puccini operoje „Turandot“ — ji Liu. Ir taip, šalia kitų Pucci-

ni operų, per 20 metų pagrindines soprano partijas dainavo Mozart, Verdi, Gounod ir Bizet operose.

Bet labiausiai Yoko suvystėjo ir liks neužmirštama „Madam Butterfly“ operoje, atlikdama Cio-Cio-San vaidmenį, kuriame atskleidžiamas tragiškas geišos likimas, kai jos vyras, Amerikos laivyno karininkas Cio-Cio-San apleidžia. Su tuo vaidmeniu 1983 m. Yoko debiutavo Royal operos teatre Londone. Po trijų metų Lyric Opera, Čikagoje, o 1987 m. ir Metropolitan operoje, New Yorke.

New York Times muzikos kritikas, iškėlęs jos „už širdies griebiantį“ balso perteikimą pastebėjo, jog jos didelei sėkmei daug reikšmės turįs sugebėjimas vaidmenis balansuoti tarp Vakarų ir Japonijos stilių.

„Aš esu japonė, ką patvirtina ir mano figūra“, — sako Yoko Watanabe, — bet opera itališka. Ją atlikdama aš bandau nugalvoti apie tuos judesius, kurie yra naudojami Japonijos teatre. Mes vaikščiojame mažais žingsneliais ir mažais judesiais. Aš manau, kad tai tinkamai neatskleistų Butterfly charakterio. Pagaliau ši opera yra labai dramatiška.“

Operos dainininkė Yoko Watanabe, 1999 m. sukurto scenoje ir po to, paklausius gydytojo patarimo, operoje nebedainavo. Jos gyvybę pakirto vėžio liga.

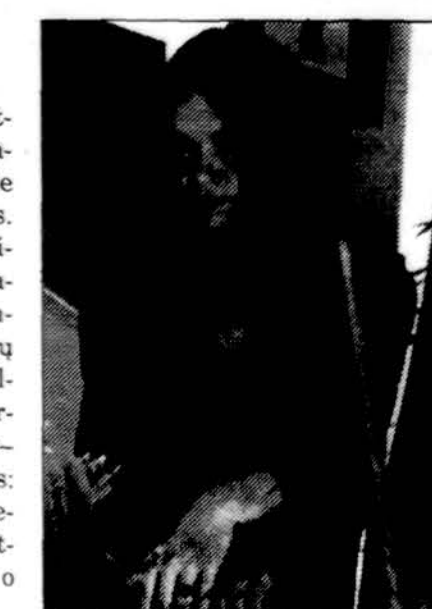
Paslapčių atskleidimo vakarėlis

„Best Art Shop Gallery“ yra Čikagos priemiestyje, Naperville, apie 30 min. į vakarus nuo Lemonto. Rugsėjo 18 d., šeštadienį, 6.30 val. vak., šioje galerijoje ruošiamas susipažinimas su lietuviu dailininku Nele Zirnite, atvykusia iš Latvijos. Nele jau daug metų dalyvauja parodose įvairiose Europos valstybėse, Brazilijoje, Australijoje, Japonijoje ir Izraelyje. Nebe pirmą sykį ji savo paslaptingą grafiką žavi ir Amerikos publiką.

Nelė ilgą laiką vadovauja Rygos grafikos centrui, todėl susi-

pažinimo vakare ji galės atskleisti paslaptis ne tik apie savo simbolinę kūrybą, bet ir apie įvairias grafikos technikas. „Best Art Shop“ galerijos savininkė Daina Pakalniškienė maloniai kvietia Čikagos ir apylinkių lietuvių atvykti į šį idomą vakarėlį. „Best Art Shop Gallery“ adresas yra: 4 East Jefferson, Naperville, IL; tel.: 630-548-4003. Galerijos valandos: nuo pirmadienio iki penktadienio 11 v. r.-5.30 val. popiet; ketvirtadienį: 11 v. r.-7 val. vak., o šeštadienį — 10 v. r.-5 v. p. p.

Taura

Nelė Zirnė

Prof. Kazys Pakštas Kaune 1938 metais.

Kazys Pakšto atvirlaiškis iš St. Louis, MO, broliui Jonui Pakštui.

Laiškai iš Vilniaus
Julius Keleras

Pokalbis su dr. Silvestru Gaižiūnu

— Tryliktus metus vadovaujate vienintelei Lietuvoje tokio pobūdžio institucijai — Baltoskandijos akademijai. Jūsų ir jūsų instituto veikla pripažinta ne tik Lietuvoje, bet ir Baltijos bei kitose šalyse: esate kviečiamas į daugelį konferencijų ir kitų projektų Latvijoje, Švedijoje, Norvegijoje, Danijoje, Vokietijoje, Šveicarijoje, Amerikoje. Prašyčiau trumpai pristatyti akademijos veiklą.

— Baltoskandijos akademija įkurta 1991 m. lapkričio 17 d., remiantis Vokietijos akademijų pavyzdžiu, kaip atviros, demokratinės visuomenės ugdymo, mokslinės komunikacijos ir tyrimų centras, kuris reguliariai vienija Baltijos ir Šiaurės šalių mokslininkus. Akademijos forma lėmė renesansinė tradicija (Florencijos akademija būtų ryškiausias pavyzdys), turinį didžiųjų lietuvių humanitarų K. Pakšto, M. Šalčiaus, J. Ereto ir kitų humanitarinę, kultūrinę bei politinę veiklą. Akademija nuo įsikūrimo yra suorganizuavusi 130 konferencijų bei seminarijų, valstybinių Baltijos ir Šiaurės šalių šventių minėjimų. Aspozijos dienos, Ibseno seminarai yra tradiciniai kasmetiniai akademijos forumai. Žymiausi Lietuvos, Latvijos, Estijos, Suomijos, Norvegijos, Islandijos, Danijos, Švedijos, kitų šalių mokslininkai yra skaitę originalius pranešimus apie iškiliuosius Baltoskandijos šalių rašytojus — Ibseną, Strindbergą, Hamsuną, Anderseną, Skalbę, Rainį, Aspoziją, Poruką, Pumpurą, Blaumanį, Šeinį, Savickį, Basanavičių, Tamsarę ir kitus, apie Šiaurės šalių literatūras ir baltų bei skandinavų literatūrinius, istorinius ryšius.

Baltoskandijos akademija savo veikloje (konferencijose, seminaruose, spaudiniuose ir t.t.) nuosekliai formuoja Šiaurės šalių įvaizdį Lietuvoje ir Baltijos šalyse, Baltijos įvaizdį Šiaurės šalyse ir Europoje, aktyviai dalyvauja kultūrinės ir politinės Baltijos šalių integracijos Europoje procesuose.

— Kodėl Jūsų akademija domina Kazio Pakšto veikla, jo asmenybė?

— Baltoskandijos akademija savo įkvėpėju ir dvasiniu tėvu laiko profesorių Kazį Pakštą. Tryliktus metus profesorius gyveno Amerikoje. Čikagoje 1915 m. jis pradėjo studijas. 1940 m. įkūrė Lietuvių kultūros insti-

mums artimi tie K. Pakšto projektai, kuriais jis bandė suartinti Baltijos ir Šiaurės šalis, jo darbai, vienijant Europą. Profesoriaus veikalo Baltoskandijos konferencija idėjas mes bandėme perkelti į šiuolaikinę plotmę.

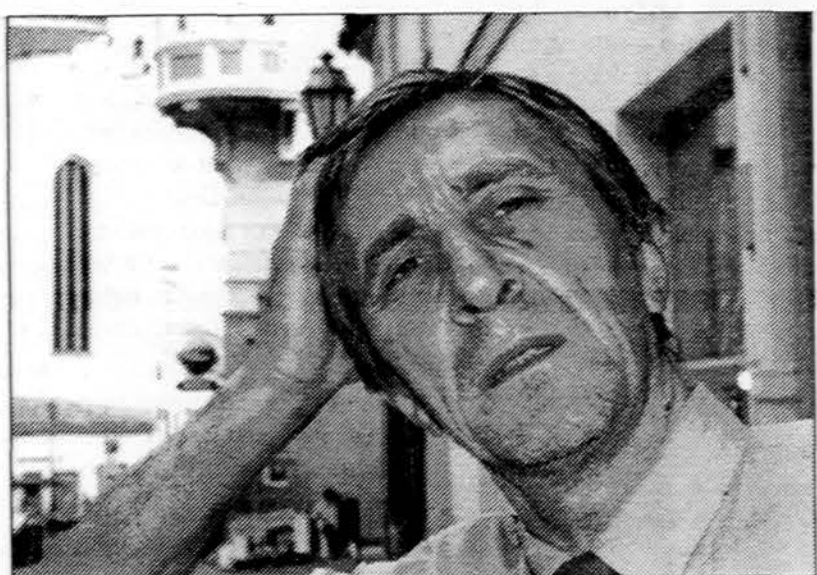
Akademija yra sukopusi nemažai medžiagos apie profesorius (jo palikimas jau išskaidytas po pasaulį) 2003 m. su leidykla „Pasvires pasaulis“ išleido J. Ereto knygą *Kazys Pakštas. Tautinio šauklio odisėja*. Šia knyga pradėjome „Baltoskandijos tiltų“ seriją. O 2004 pradžioje pasirodė K. Pakšto raštų rinkinys *Kultūra. Civilizacija. Geopolitika* — pirmasis profesorius rinkinys Lietuvoje.

— Gal galėtumėte plačiau apibūdinti parengtą K. Pakšto darbų rinkinį.

— K. Pakšto darbai iki šiol buvo išlaikyti periodikoje ir atskirais leidiniais. Toks rinkinys išėjo pirmą kartą. Į knygą pasistengėme sudėti programinius straipsnius bei studijas kultūros, civilizacijos ir geopolitikos temomis. Į rinkinį pateko darbai, parašyti 1924–1960 metais. Čia galima rasti tokius profesorius iškilus straipsnius, kaip „Kultūrinės santikos galimūmų“, „Gyvenime „Grand Life“, „Lietuva eikumenos erdvėje“ ir kitus. Pirmą kartą lietuvių kalba spausdinama studija *Baltoskandijos konferencija*, kuri 1942 m. anglų kalba pasirodė Čikagoje. Kaip iškilius romantinių vizijų pavyzdys šiandien atrodo ir K. Pakšto laiškas iš Britų Hondūro, kurie pirmą kartą buvo spausdinti *Draugo* laikraštyje, o dabar pasirodė pirmą kartą knygos puslapiuose („Ekspedicija Dausosna“).

— Koks K. Pakšto rezonansas šiuolaikinėje visuomenėje?

— K. Pakšto rinkinys nemažą dėmesio susilaukė Lietuvoje. Knyga buvo pristatyta visuomenei Vilniuje, Kaune ir Panevėžyje. Kaune į knygos pristatymą buvo susirinkęs gražus būrys iš Užpalių krašto kilusių kauniečių, susibūrusių į „Dausovos“ draugiją. Su šia knyga pasiryžome apkeliauti pagrindines vietas, kuriose gyveno ir dirbo K. Pakštas. Rugsėjo 10 d. planuojame knygos suktuves Stokholme. Ketvirtį amžiaus profesorius gyveno Amerikoje. Čikagoje 1915 m. jis pradėjo studijas. 1940 m. įkūrė Lietuvių kultūros insti-

Dr. Silvestras Gaižiūnas.

tutą. Vašingtone buvo susitinkęs K. Pakšto bendraminčių būrys (vadinamoji „Žalioji diaspora“), palaikęs antrosios Lietuvos idėją. Beje, iš Čikagos prieš dešimtmetį parsivežėme archyvinę medžiagą, kurią įdėjome į K. Pakšto rinkinį. Taigi, neatsitiktinai rugsėjo 19 d. planuojame Kazio Pakšto knygos suktuves Čikagoje, Lietuva, o 23 d. Vašingtone, Lietuvos ambasadoje.

Už galimybę atvykti į Čikagą su K. Pakšto rinkiniu esame dėkingi JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybai ir jos pirmininkei Marijai Remienei, kuri sutiko mūsų renginį įtraukti į bendruomenės renginių programą ir nuosirdžiai rūpintis priėmimu Amerikoje. Taip pat nuosirdžiai dėkojame Lietuvos ambasados antrajai sekretorei Renatai Ališauskionei, kuri knygos šventę rengė Vašingtone. Apskritai, labai džiaugiamės, kad vis daugiau Lietuvos diplomatų susidomi Pakšto idėjomis ir mato jų perspektyvą.

Tikimės, kad susitikimai Čikagoje ir Vašingtone suburs mūsų tautiečius, kurie buvo ir yra neabejingi Kazio Pakšto idėjoms bei žygiams. Norėtusi suburti draugę (gal ir į draugiją) Kazio Pakšto šalininkus, gyvenančius šiaurės ir anapus

Atlanto.

— Ar turite kokių planų, susijusių su K. Pakšto palikimo ir idėjų tyrinėjimu bei įamžinimu?

— Dausuva — paskutinė reikšminga K. Pakšto vizija. Taip profesorius pavadino koloniją Britų Hondūre, kurioje norėjo sutelkti lietuvių, išblaškytų svetimuose kraštuose. Neprarandame vilties kada nors į šį egzotišką kraštą surengti ekspediciją ir apkeliauti antrąjį Lietuvai numatytas vietas.

Be to, laukia nemažas darbas toliau leidžiant jo raštus, prisiminimų rinkinį.

— Kokie dar moksliniai ir kultūriniai ryšiai jus sieja su Amerika? Kokios problemos iškyla?

— 1944 m. dalyvavome Baltijos studijų dienose Čikagoje, esame rinkę medžiagą K. Pakšto archyve, o praėjusiais metais dalyvavome Tarptautinėje Ibseno konferencijoje New York valstijoje, Long Island universitete. Pirmą kelią rėmė Soros foundation Lietuvoje, antrąją — JAV Ibseno draugija (už tai esame dėkingi profesorėi Joan Templeton). Džiugu, kad kontaktai su Amerika plečiasi, kad mūsų idėjos ir darbai randa atgarsį anapus Atlanto.

Kalbėjosi
Julius Keleras

Globalizacija, tautiškumas ir tapatybė

Atkelta iš 1 psl.

Bet mes turime žmonių, tik reikia juos visiems pristatyti. Lietuva turi mokslininkų, medikų, rašytojų, muzikų, sportininkų ir menininkų, bet jiems reikia duoti daugiau dėmesio ir daugiau pripažinimo. Mums reikia pradėti gerbti savo pačių intelektualinį turinį ir juo didžiulis. Mūsų jau žmogui reikia išsąmoninti savo pačių vertę ir ją didžiulis. Kiekvienas užsienin išvykęs lietuvis turi žinoti, kad Lietuva yra jo kraštas, kad laukia jo grįžtant, ir su juo nori turėti tamprūs ryšius.

Buvęs laikinasis prezidentas Paulauskas, prieš palikdamas savo postą, ragino Lietuvos vyriausybę įvesti specialų departamentą užsienio lietuvių reikalams. Tai buvo tikrai geras pasiūlymas, kuris turėtų būti kuo greičiau vykdomas. Dažnai atrodo, kad Lietuva savo tautiečius, kurie išvyksta į užsienį, „nurašo“ ir jų net nepažįda. Tai yra labai apgalvota elgsena, kuri turi būti sąmoningai keičiama. Lietuva turi džiaugtis, kad jos žmonės ieško naujų kelių savo gyvenimą pagerinti, ir jiems rodyti pagarbą. Savo šalį galime mylėti ir užsienyje gyvenant, bet savo šalis taip pat turėtų mylėti ten esančius savo tautiečius.

Labai įdomu, kad užsienyje gyvenę lietuviai, ypač seniau emigravę, yra sukūrę gana gerai organizuotus bendruomenes, kurios duoda progą savo tautiečiams susitikti, pabendrauti ir rūpintis lietuviškumo išlikimu užsienyje. Visame pasaulyje yra lietuvių bendruomenės skyrė, yra šeštadieninės mokyklos ir bažnyčios; daugelyje vietų veikia sporto klubai, chorai, ruošiamos stovyklos ir konferencijos. Užsienio lietuviai turi savo spaudą, internetus, radijo ir televizijos programas, ir t. t. Visa tai rodo, kad lietuviai, gyvenant užsienyje, savo tėvynės nepamiršo ir jos nepamirš, ypač jeigu tėvynę jų nepamirš.

Tautiškumo dinamika

Žiūrint į tautiškumą, kaip vertybę ir gėrį, neturime užmiršti, kad tautiškumas turi savo dinamiką, kas reiškia, kad jis niekuomet nestovi vietoje, bet savyje turi augimo, brendi-

mo, ir keitimosi veiksmus. Istorią rodo, kad tautos gali didėti, mažėti ir net visai išnykti. Paprastai tautos stengiasi susigrupuoti savo valstybėse, kurios duoda joms pilietinį ryšį. Bet pilietinėje valstybėje narys, kuriai gali priklausyti įvairių tautų žmonės. Pavyzdžiui, JAV savo tautos neturi, bet ji turi pilietinę, kuri mus visus, nepaisant mūsų tautinės kilmės, sujungia. Tačiau šioje pilietinėje valstybėje yra pradedusi vystytis nauja, vadinamoji „Amerikos tautybė“, nes čia, per daugelį kartų gyvenant, žmonės daro vienas kitam įtaką, dalinasi savo iš kitur atsineštomis vertybėmis ir kultūriniais turtais. Kaip matome, ir čia jau yra išsivysčiusi savitą amerikietiška kultūra, kuri turi priemonių iš viso pasaulio, bet ji jau darosi savita.

Paskutiniuose JAV apklausėjimuose jau 30 proc. atsakė į klausimą apie jų tautybę, kad jie yra amerikietiškos tautybės, nes jei ir jų protėviai čia gimę, su kitokia tautybe nesidentifikuoją. Panašūs reiškiniai matyti Kanadoje bei Australijoje, kur daugumą gyventojų sudaro imigrantai, jų vaikai ir vaikaičiai. Šis faktas yra labai svarbus, nes tokiose sąlygose galima daug lengviau „sutipti“ ir pasidaryti naujos besiformuojančios tautos dalimi. Iš esmės tai nereikia žiūrėti tik iš neigiamo taško, nes čia kiekvienas gali priklausyti ir savo gimtajai tautai, ir šiam kraštui. Bet išlaikyti tautiniam identitetui čia visuomet reiks sąmoningo pasiryžimo.

Tapatybė

Tautos tapatybę nusprendžia ją sudarantieji individai. Aplinka, socialinė bei politinė atmosfera formuoja individus ir padeda jiems išvystyti savo kognityvinį stilių, kuris gauna pagrindus ankstyvoje vaikystėje ir kuris lengvai nesikeičia. Apskritai, kalbėdami apie kognityvinį stilių, mes kalbame apie kiekvieno žmogaus asmenybę. Asmenybė gi yra žmogaus tapatybės visuma. Asmenybė yra taip pat dinamiškas reiškinys: ji priklauso nuo gimtųjų sąlygų, bet jos auga, plečiasi, tvirtėja arba net silpnėja, ir nyksta aplinkos, kurioje gyvename, įtakoje. Asmenybė nulemia biologiniai paveldėjimai; aplinkoje duodamos sąlygos žmogaus vystymuisi ir realizavimui vertybių, kurios perduodamos iš kartos į kartą. Ir čia bene vienas iš svarbiausių bruožų atsiranda iš ryšio su savo tauta, jos vertybėmis ir jos dvasia.

Nors kiekvienas žmogus yra atskiras individas, bet yra tam tikrų asmenybės bruožų, kurie dažnai pastebimi įvairiose žmonių grupėse, kaip šeimoje, mokykloje, ir tautoje. Tautiniai bruožai, be abejo, pasireiškia per individus, bet jie turi nemažai reikšmės žmonių ryšiams. Neretai, norėdami individualus lengviau suprasti, žmonės naudoja tautinio charakterio stereotipus, kurie reiškia per didelius apibendrinimus, bet yra faktas, kad jie egzistuoja. Štai kaip paprastai apibendrinamai nusako žmonių, priklausančių tam tikrai tautai, charakteristiką: vokiečiai yra

griežtas ir piktas; lenkas yra pataikūnas ir „saldiežuvys“, italas yra jausmų žmogus, amerikietis — verslininkas, žydas — apskrus žmogus, anglas — persentas išdidumas, ir t. t. O mes, lietuviai, gal neturime vieno žodžio, bet turime epitetus ir žemaičius, ir aukštaičius, ir suvalkiečius, ir dzūkui charakterizuoti. Kaip minėjau, tokie apibendrinimai daugiausia yra per platus, nors jais naudojasi ne tik liaudis, bet ir inteligentai. Gavojama, kad tuo būdu yra palengvinamas tarpasmeninis bendradarbiavimas, bet iš esmės tai ji tik pasunkina.

Tiek individai, tiek tautos turi daug bruožų, kurių vieną žodį suvesti neįmanoma. Kiekvieno žmogaus tapatybė yra savita, asmeniškai ir net komplikuota. Kaip žmogaus asmenybė laikui bėgant gali daugiau ar mažiau pasikeisti, o su ja keičiasi ir jo tapatybė. Bet savo tautinumu priklausomumui ir savitoje aplinkoje yra lengviau išlaikyti savo tapatybės pastovumą. Vis dėlto asmenybės aukštesniai lygiai išlaikyti reikalingas vertybių įsisavinimas, moralinių principų priėmimas ir savęs bei kitų gerimas. Turint teigiamą tautinę tapatybę, yra visuomet lengviau išlaikyti savo asmenišką tapatybę arba išlikti tuo, kuo norima būti. Nutautėjimas arba tautinio identiteto praradimas ne retai yra susijęs su savo vertės praradimu. Bet ne reikia galvoti, kad tautinės tapatybės išlaikymas savaime garantuoja žmogui jo asmenišką vertę. Tautinis ir asmeniškas identitetas reikalauja sąmoningo apsisprendimo, daug pastangų tai pasiekti. Sakoma, kad lečiausiai nutautėja žmogaus skrandis, ir dėl to kai kurie galvoja, kad paprasta liaudis gali geriau išlaikyti savo tautybę, nes ji labiausiai skrandžiu domisi. Galimas dalykas, kad žmonės artimai prisirišę prie žemės, jos gamtos ir jos gyvųjų daug tvirtiau jungia savo tapatybę su savo aplinka ir savo tauta, ir pasilieka visam tam daugiau ištikimi. Bet tautos tapatybė iš tiesų priklauso žmogaus protui, dvasiai, jo jausmams ir dėl to intelektualinis jos priėmimas garantuoja pastovesnį tautiškumo išlikimą bet kokiomis sąlygomis.

Pabaiga

Globalizacija, tautiškumas ir asmeniška tapatybė yra veiksniai, kurie šiais laikais lemia žmonijos ateitį. Kai visa žemė yra visiems prieinama ir kai elektroninė komunikacija baigia nugalėti kalbų bei papročių skirtumus, kyla klausimas, ar visa žemė tikrai netaps viena tauta ir ar tarpasmeniniai žmonių ryšiai taps tik mechaninių žinių pasikeitimu?

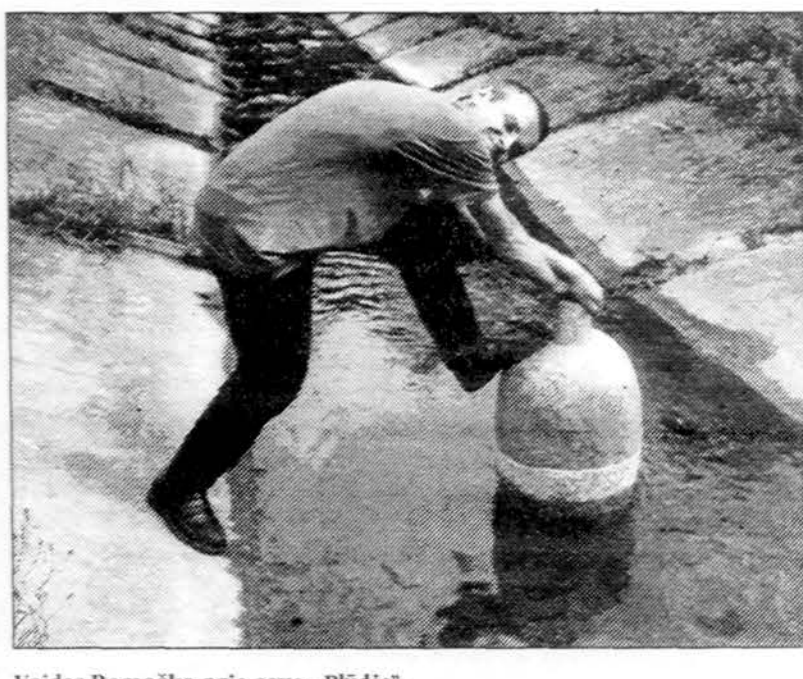
Bet nereikia užmiršti, kad globalizacija yra procesas, kuris neturi nei dvaro kultūros, nei savos moralės, nei artimo meilės principų. Globalizacija yra procesas be turinio. Turinį gi gali rasti tautinėje ir asmeniškoje tapatybėje. Bet tam turiniui išlaikyti reikia asmeniško, nuosirdžių pastangų. Tam reikia tarpusavio bendradarbiavimo, ištikimumo savo vertybėms gyvenimo moralinių principų ribose. Globalizacija bus geras procesas, jei mes jam duosime gerą turinį, o tas turinys esame mes, žmonės.

Dr. Silvestras Gaižiūnas (pirmasis iš kairės) su 2000 m. Baltijos asamblėjos premijos laureatais Rygoje.

Ričardas Širvelis prie savo darbo „Nerštas“.

Vaidas Ramoška prie savo „Plūdės“.

Akmens simpoziumo Ukmergėje dalyviai. Visos nuotraukos Ričardo Šileikos.

Ukmergėje liepos mėnesį buvo „akmens amžius“

RIČARDAS ŠILEIKA

Liudiju, kad seniausiam Lietuvos mieste, Ukmergėje, yra geros prabos kultūros. Menininkai yra užėmę nemažus dvasinės veiklos plotus, kuriuose materializuojasi vis naujų darbų. Šiemet jau septintąmet pailiui vyks vienintelis Lietuvoje, tačiau galbūt ir Europoje lino pleneras, kuriame menininkai kuria tik iš lietuviško lino ir jo medžiagų (apie šį plenerą *Draugo* kultūros priedo skaitytojai buvo informuoti, regis, prieš deves ar trejus metus).

Lietuviško granito skulptūrų simpoziumas Ukmergės padangėje vyko jau antrąmet. Jo sumanytojas ir *spiritus movens* ukmergiškis skulptorius Ričardas Širvelis. Oficialus šio meno vyksmo pavadinimas toks: „Akmenis ir vandens sintezė skulptūroje“. Penkiolika dienų trūsė penki menininkai. Tai jau minėtas idejinis vadas Ričardas Širvelis, Julius Zareckas, Vaidas Ramoška, Anicetas Vambutas, Dimitrijus Jakimčiukas. Simpoziumininkai darbavosi Vidiškiuose, Alvydo Pučinsko akmenų dirbtuvėse. Alvydo patirtis, įvairiausi patarimai gelbėjo kiekvieną dieną. Kaip patikino Julius Zareckas, be Alvydo ir pačių skulptūrų pastatymas nuamatytose vietose būtų užtrukęs kur kas ilgiau ir keliolika kartų sunkiau. Akmenčių atmintyje ilgam išliks skaidrus materialinio ir ypač moralinio *guru* paveikslas ir jo pasakytai teisingai naudingi žodžiai. UAB „Versmė“ nepailejo pilno KAMAZ (tai toks galingas tarybinis sunkvežimis) akmenų, kurie, liudininkų tikinimu, neabejotinai svėrė dešimt tonų. Automatinę skulptūroms atgabenti ir autokeltuvą joms pastatyti davė UAB „Statybos montavimo darbai“ vadovas Petronis. O nakvotų meno darbininkeliai pargrįždavo Ukmergę. Patalelį Kultūros centro keturių žvaigždžių viešbutyje paklodavo ir pakeidavo miegus ir susirūpinusios moterys Rasa ir Eugenija. Apartamentai buvo nuostabūs, nes kiekvienas gavo po lovą ir po palovį. Tik per klaidą menininkai neturėjo rankšluosčių. Bet nesiskundė. Nusiprausę sėkmingai nudiūdavę. Simpoziumo iškilmingas uždarymas ir meno darbų viešumenei pristatymas įvyko liepos 23 dieną vakarop. Julius Zareckas pradžių pradžioje įvykdė, anot jo paties, personifikacijos aktą. Tai yra visiems dailininkams ir jų patronams „pafundžio“ mėlynspalvius marškinaičius su simpoziumo simbolika.

Akmens skulptūros jau turėjo savo vietas. Keturiuos buvo įstatytos į Vilkmergės upelį, o dar dvi sukomponuotos šalia, prie kranto. Vilkmergės upelis, prasidedantis iš nieko netoli Obelių ir Kunigiškių, prateka per senamiestį, ties piliakalniu pasisuka dešinėn ir įsilieja į Šventąją. Prie šio upelio pabrastai vyksta ir poezijos, ir

įmanoma. Tik ką grįžęs iš Pietų Prancūzijoje vykusio simpoziumo „Static — Mobil“, kur kūrė dalykus iš medžio ir žolės, išsyk atkako Ukmergę. Čia per beveik penkis dienas pagamino skulptūrą „Vandens kelias“. Skulptūra sudaryta iš dviejų dalių — grioveliu tekanti srovė vėl upelėn sugrįžta iš vertikaliuosios skulptūros dalies. Tai

tokia didelė, o žuvytės, kurias įmanoma pagauti vienu ypu, yra itin maziukės. Jo „Plūdė“, žinia, yra pakankamai atvira nuoroda į tam tikrus socialinius reiškinius. Pats Ramoška irgi mėgstas pasidėti su meškere Siesartyje, tačiau tik vasaros metu.

Dimitrijus Jakimčiukas iš Daugpilio (Latvija) — ne naujokelis, mat Ukmergėje jau menininkavo praėjusiais metais. Jį bičiuliai neoficialiai vadina Volkovu, kadangi tokia motinos, kuri yra žinoma skulptorė, pavardė. Nuo pat vaikystės mokėsi savo mamos dirbtuvėje. Būdamas septynerių pagamino pirmąją skulptūrą „Nykštukas“, kurią kažkas pasisavino. Dimitrijus, arba paprasčiau, Dima, tikina, kad jo darbus gana dažnai nugvelbia.

Kalba rusiškai, supranta latviškai. Mėgsta vakarais išgerti alaus bokalą ir sužaisti kelias bilijardo partijas. Labai myli savo žmoną Nadieždą, kurią vedė 1995 metais. Žmona filologė ir psichologė, labai mėgsta alpinizmą. Dimitrijus mano, kad jo sūnus, kuriam greit bus devyneri, irgi bus kūrėjas. Dima tarnavo tarybinėje armijoje Šiaurės Urale, buvo pažangus telefonistas, laipiojo po stulpus. Rytais keliai devintą valandą ir iki vakaro krapštos dirbtuvėje. Dirba viską, kas siejasi su skulptūra. Nesvarbu, ar ta medžiaga yra medis, akmuo, ar bronzos. Daro šodo skulptūras, antkapinius paminklus. Dabar jo laukia užsakymas restauruoti seno namo puošybos elementus.

pasakojimas apie vandenį kaip visuotinės gyvybės dėmenį.

Vaido Ramoškos gimtinė yra Želvoje (Ukmergės r.). Vaisiuo 14a — 3. Jo tėvas yra dirbęs Želvos vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotoju ūkio reikalams. Vaidas turi keturiolikmetę seserį Skirmantę. Vaidas šiemet baigė Vilniaus dailės akademiją ir įgijo skulptūros magistro laipsnį. Ukmergėje per tris dienas padirbtiną kūrinių pavadino „Plūdė“. Ji sveria 110 kilogramų. Anot paties Vaido, plūdė, kablys, blizgė yra visiems labai žinomi simboliai. Darbo esmė yra ironiškas požiūris į save ir savo meną. Kadangi šita akmeninė plūdė yra visiškai antifunkcionali: ji ne plūduriuoja, o skęsta. Vaidas sako, kad su jo plūde gali žvejoti kas tik geidžia, ir pagauti, ką tik geidžia. Dar priduria sąmojų, kad plūdė upelį yra

Lietuviško granito skulptūrų simpoziumas Ukmergės padangėje vyko jau antrąmet. Oficialus šio meno vyksmo pavadinimas toks: „Akmenis ir vandens sintezė skulptūroje“

teatrų, ir dainų ar šokių pa(si)reiškimai. Nuo tilto, kuriuo keliaujama nuo centro į ligoninę ar autobusų stotį, labai puikiai regima visutėlė naujųjų skulptūrų panorama. Žinoma, negalėjau nepakalbinti kilniadvasės simpoziumo vyrišios, kurios mandagiai teiravausi, kas jie tokie ir ką gyvendami veikia.

Anicetas Vambutas ligi studijų gyveno Juknaičiuose, Šilutės rajone. Jis ir jo broliai Gracijus ir Vitalijus yra mokęsi Klaipėdos E. Balsio menų gimnazijoje (tik broliai muzikos, o Anicetas — menų). Dabartiniu metu broliai išlėkę užsienius užsidirbt. Pats Anicetas sako norįs studijuoti užsienyje, nors ten gyventi nepasiliktų. Dabar jis jau Vilniaus dailės akademijos būsimasis trečiakursis skulptorius. Anicetas manas, kad, jeigu yra talentas, noras ir siekis, tai iš meno pragyventi

Aniceto Vambuto skulptūra „Vandens kelias“.

Julius Zareckas yra universalus menininkas — tapytojas, skulptorius, grafikas. Ukmergės Kambario teatro steigėjas ir vyriausiasis režisierius, lino plenerų sumanytojas, organizatorius ir išradingas linų minkytojas. Jis dar išgarsėjo tuo, kad miestui suprojektavo patranką. Ją išliejo AB „Vienybė“, ir dabar per Ukmergės šventes toji patranka iššauna vieną ar net kelis kartus. Regis, nuo 1966 metų Julius vadovauja — esu girdejęs, kad nebiurokratiškai — Ukmergės rajono savivaldybės Kultūros skyriui. Anot ukmergiškio dailininko ir poeto Egidijaus Darulio, Julius Zareckas yra labai atsakingas žmogus, visomis priemonėmis ir išgalėmis besistengiantis pagerinti ir pagražinti Ukmergės veidą. Juliaus tapytas paveikslas „Ivano Susnino ir Matotaupos dvikova Suzdalės fone“ net įrašyta į miesto meno raudonąją knygą.

Julius Zareckas šiuosyk padarė du meno eksponatus, kuriuos pavadino „Išmestas tinklas“ ir „Stulpas“, arba kuolas laivams pririšti.

Ričardas Širvelis, anot jau minėto jo kolegos E. Darulio, yra tylus menininkas, mylintis Būdą, mokantis vaikščioti žarijomis. Labai daug kapojantis akmenį. Ir dirbantis valdišką darbą akmenų kapotoju. Be to, jis gyvena sėkmingai ir turi tėvus. Nieko neveikdamas jis juodu tušu (su vos kitų spalvų akcentėliais) daro ir grafikos lakštus. Ričardas tikina, kad pažint akmenį yra menas. Ir priduria: akmuo yra ne materija, akmuo yra forma. Aišku, — toliau mintija Ričardas — labai reikalingas žinios.

Egidijus Darulis savo dvirači „paverčia“ laikina skulptūra.

Ričardas Širvelis padirbino žuvį, o šį darbą pavadino „Nerštas“ — tai tam tikra perspektyva, kad kažkas prasidėjo, kad vyksta. Bet, anot Ričardo Širvelio, palikim viską išspręsti laikui.

Simpoziumo dienomis bei naktimis būta ir laisvalaikio, ir tam tikrų atrakcijų. Įvyko netradicinio valgio (iš)bandymas. O būtent: vynuogių sraigčių patiekalas. Prie Nuotekų esančiame specialiaje sode surinktas pusšimtis sraigčių buvo ypač vitaminingos ir riebios. Jas su ypatingais prieskoniais ir lakia fantazija paruošė Ričardas Širvelis žmona Sonata. Išmušus sutartai valandai, visi skrandžiai sulaukė netikėtų malonumų. Ir kas netikėčiausia, nė vienas neprotestavo, o priėmė vaišes už gryną pinigą. Tai yra už, tarkim, jautienos kepsnį.

Vakarais menininkai nevengdavo susibėgti „Piliakalnio“ kavinėn, kurios pašonėje vasariškai čiurleno negausi Vilkmergė.

Čia kramsnodavo gardžiai keptą duonelę, ją suvilgydami gausiu ir visokių alumi. Vaidas Ramoška bičiuliui Anicetui rengdavo kultūrinę nemokamą ekskursiją po senamiestio retai lankomas ar išvis slaptas vietas.

Vieną vakarą akmenoriai maloningai pildė prarastas jėgas archajiškoje pirtyje Bugeniuose ar Bugėnėliuose. Patikimai įkaitę puldavo Šventosios glėbin. Išsiropštę šiek tiek nepasitebimai pasislinkusian krantan, plėšė dainas apie merguželę ir žirgelį. Kitą kartą narsiausi simpoziumo žmonės — Julius Zareckas, Anicetas Vambutas ir Dimitrijus Jakimčiukas — Volkovas ryžosi beveik trisdešimties kilometrų kelionei kanoja Šventosios vago — nuo Vidiškių iki pat Veprių. Trisdešimties kilometrų atkarpa nepratę veltui. Prisikvėpavo jonizuotu oru, pasidalijo vaikystės ir pirmosios meilės laikų įvykiais. Tuotarp pro jų kanojos pirmąją praurėno plaukiančių vietos gyvųjų bendruomenę.

Juliaus Zarecko „Išmestas tinklas“.